

BIBEL

EN TIDNING FRÅN SVENSKA BIBELSÄLLSKAPET • NR 3/2018

Ny studiebibel
på amhariska
ökar förståelsen

Översättaren
Bozo Lujic tror
på kärleken

Bibelstatistiken
ger dig koll på
bibeltillgången

Att få en bibel
på Kuba kan
röra till tårar

GRUND- BULTEN

Bibelöversättning är
en förutsättning för
bibelläsning

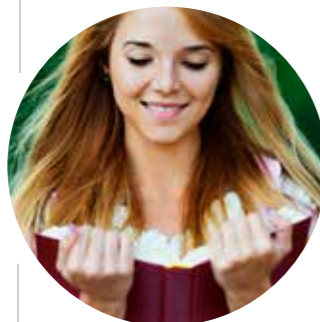
Temat för detta nummer är bibelöversättning, och ett spännande land där vi stöttar översättarna är Burma. / sid 4

Nu pågår översättning till samiska språk och meänkieli. Vinnande rapporterar. / sid 8

Damir Lipovšec berättar om kampen att bli klar med den nya kroatiska Bibeln. / sid 10

”

Det är dags för **Bibelfestival** på Örebro Missionsskola 5-6 oktober. **Den stora berättelsen** är temat för festivalen. Bibelsällskapet är med och arrangerar. **Kalendariet / sid 15**

Parsmos ruta apropå ...

BILD: ANDERS PARSMO

Vi följer "Translation Road Map"

Översättningsplanen *Translation Road Map* är ett sätt för de förenade bibelsällskapen inom United Bible Societies att planera och hålla koll på hur man möter det stora behovet av bibelöversättning runt om i världen. Viktiga milstolpar på vägen är:

- Att halvera bibelfattigdomen, vilket påverkar mer än 600 miljoner människor via förstagångsöversättningar av 881 helbiblar, Nya testamenten och bibeldelar före 2033.
- Att öka engagemanget kring de nya bibelöversättningarna.
- Att slutföra alla påbörjade projekt senast 2038. Sedan börjar nästa fas i planeringen.

Dags att boka in Bibelns dag 20/1

LÅT BIBELNS DAG 20 januari 2019 bli startskottet på en bibeltermin som ger mersmak. Fokusera lite extra på Bibeln i gudstjänster och aktiviteter! Dagen är också ett tillfälle till bibelsolidaritets då kollekt tacksamt tas emot till bibelarbetet. Fira med oss!

20

JANUARI 2019 ÄR DET BIBELNS DAG. FIRA BIBELN LITE EXTRA I HEM OCH FÖRSAMLINGAR DÅ!

Tack och lov att Bibeln finns! Söndag 20 januari 2019 firar vi just detta tillsammans.

"Boken du bör välja att läsa är inte den som tänker åt dig, utan den som får dig att tänka. Ingen bok i världen kan mäta sig med Bibeln i det fallet."

James McCosh
Skotsk filosof och senare ledare för Princetons universitet.

Boka gärna församlingsbesök!

Bibelsällskapets personal har en blandning av kompetenser och kommer glatt och delar bibelinspiration och berättar om bibelarbetet. (Samlys gärna *evenemang!*) Tfn 018-18 63 30.

Uppdraget är färdigt när alla kan läsa Bibeln

Jag sitter i en kyrka i Tallin och lyssnar på mina kollegor från de övriga bibelsällskapen i Norden och Baltikum. Det pågår ett bibelmaraton i församlingen, hela Bibeln läses under en vecka, och vi är inbjudna att som en del i programmet läsa var sitt kapitel på våra egna språk. Norska och danska följer jag smidigt, men sedan tar det stopp. Färöiska och isländska låter nästan lika främmande som finska och lettiska.

JAG BEGRIPER VARFÖR den ryske ögonläkaren Zamenhof i slutet av 1800-talet ville lansera ett hjälpspråk som alla skulle kunna använda: esperanto. I hans hemstad Bialystok i östra Polen talades fem olika språk. Han menade att brist på förståelse skapar konflikter och krig.

Esperanto lever vidare, men engelskan har tagit rollen som ledande internationellt andraspråk. Somliga menar att vi i dag inte behöver så mycket översättningsarbete eftersom "alla kan engelska". Men det räcker att lyssna in svenskars kommentarer från sina utlandsresor: "De vill inte tala engelska!", för att inse hur långt från verkligheten detta är. Faktum är att de flesta inte kan engelska och aldrig kommer att lära sig engelska. Världens största språk är dessutom mandarin.

DEN INSIKTEN ÄR VIKTIG i koppling till bibelsällskapets uppgift att fortsätta översätta Bibeln. Uppdraget är inte färdigt förrän alla har tillgång till Bibeln på det språk de själva föredrar. De flesta väljer då sitt modersmål, hjärtats språk.

En ny, djärv färdplan för bibelöversättning har tagits fram av de förenade bibelsällskapen, United Bible Societies. Den sträcker sig 15 år framåt och innebär att bibelfattigdomen i världen halveras och att uppåt 300 översättningsprojekt fullbordas. Färdplanen blir verklig genom bön, givande och målmedvetet arbete.

Anders Blåberg
Generalsekreterare

"Bibelsällskapens färdplan sträcker sig 15 år framåt och innebär att bibelfattigdomen halveras och 300 översättningar fullbordas."

Anders Blåberg

BIBEL
SÄLLSKAPET

Svenska Bibelsällskapet arbetar för att Bibeln ska översättas, spridas och användas. Vi är en del av världens största bibelrörelse som heter United Bible Societies, UBS. Via UBS arbetar vi tillsammans med 147 andra bibelsällskap för att göra världens mest lästa bok ännu mer känd och tillgänglig.

Tidningen BIBEL ges ut av Svenska Bibelsällskapet

Ansvarig utgivare:
Anders Blåberg
anders.blaberg@bibeln.se

Redaktör/layoutare:
Lotta Ring
lotta.ring@bibeln.se

ISSN 2000-7752

Omslagsbild:
Bethany Laird, Unsplash

Tryckeri:
Lenanders, Kalmar, 2018

Besöksadress:
Bangårdsgatan 4 A, Uppsala

Postadress:
Box 1235, 751 42 Uppsala

Telefon:
018-18 63 30

Mejl:
info@bibeln.se

Org nr 802000-3292

Webbplatser:
www.bibelsallskapet.se
www.bibelbutik.se
www.bibeln.se

Ge en gåva
Välkommen att ge en gåva till Bibelsällskapets arbete! Använd något av numren nedan.

Swish 123 900 62 63
Pg 90 06 26-3
Bg 900-6263

90 SVENSK
KONTO INSÄMLINGS
KONTROLL

Burma är en utmaning för bibelöversättarna

Burma, även känt som Myanmar, bebos av cirka 54 miljoner människor fördelade på 135 etniska grupper som talar nästan 200 språk.

MÄNGDEN SPRÅK är en utmaning för det lilla bibelsällskapet med generalsekterare Khoi Lam Thang i spetsen. Förra året stöttade vi honom med pengar till biblar, i år fokuserar vi på bibelöversättning.

Mitt eget intresse för Burma började med en flicka. Hon hade guldbruna ögon och mörkt lockigt hår, och hon var det vackraste jag någonsin hade sett. Jag var sju år och började skolan. Första skoldagen förgylldes av denna Linda, adopterad från Burma.

Jag hade aldrig hört talas om landet innan dess, men ville veta allt om det när jag kom hem. Jag satte mig helt sonika ner och studerade kart-

FOTO: ANDERS BLÄBERG

Religionsfrihet sägs råda i landet, men Burmas bibelsällskap märker av ökade restriktioner.

böcker och läste i uppslagsverk för att lära mig så mycket som möjligt. Fortfarande har jag väldigt varma känslor för landet.

BEHOVEN I Burma är stora, men när jag läser på om våra projekt är det tydligt att allt inte går att berätta. En hel del av det som händer är konfidentiellt, och säkerheten går

först. Det känns lite ironiskt att de viktigaste områdena där vi verkligen kan göra en insats också är de områden som vi får berätta minst om ...

I år har vi lovat att finansiera vidareutbildningen av tre bibelöversättare samt att stödja sex av de pågående översättningsprojekten till minoritetspråk. De ska förse de kristna med Bibeln på sitt

hjärtas språk, språk som aldrig tidigare har fått en bibelöversättning. Språken som är aktuella är geba, likhy, khumi, falam, tedim och zyphe.

Geba-folket som är omkring 100 000 är en gren av Karen-folket. Nästan 90 procent är kristna. Översättningskommittén består av baptister och katoliker. Baptisternas bibelutgåva kommer att använda burmesiskt skriftspråk och katolikernas kommer att använda latinska bokstäver.

”Vårt uppdrag är att göra Bibeln översatt, känd, spridd och använd.”

Fru Milta och fader Polo Kwe är huvudansvariga för Geba-översättningen som kommit halvvägs. Mycket tidsödande arbete återstår.

BIBELÖVERSÄTTNING är för mig det viktigaste vi gör. För om vi kan ge Bibeln till nya språkgrupper så ger vi dem en långsiktig gåva som kan förändra, inte bara de enskilda människornas liv, utan hela länder!

Vårt uppdrag på Bibelsällskapet är att göra Bibeln översatt, känd, spridd och använd.

I Burma talas det över tvåhundra språk, och de allra flesta av minoritetsgrupperna har inte tillgång till Bibeln.

Khoi Lam Thang till vänster är generalsekterare för Burmas bibelsällskap, här tillsammans med översättarna av Bibeln till minoritetspråket likhy.

Vi har sett om och om igen hur Bibelns berättelser förvandlar människors liv, och vi längtar efter att få se hur Gud gör något på den här platsen.

Tänk dig hur det måste kännas att för första gången få ta upp en bibel och kunna ta till sig texterna tack vare att man helt plötsligt kan läsa vad som står. Alla måste få chansen att upptäcka vem Gud är!

BURMAPROJEKTEN bedrivs i den norra delen av landet och det är stängt för utlänningar på grund av konflikten mellan armén och milisen i Kachin. Burma är ett sargat land. Efter sextio år av militärt styre finns

”Tänk dig hur det måste kännas att för första gången ta upp en bibel och kunna läsa det som står.”

det inte mycket hopp kvar hos befolkningen. Det här är ett av världens fattigaste länder där större delen av befolkningen lever under svåra förhållanden.

Det pågår många blodiga konflikter längs gränserna vilket leder till en extrem utsatthet.

Möjligheterna till sjukvård och utbildning är knappa och korruptionen är utbredd, vilket gör det svårt att få till en förändring. Landet plågas

dessutom av aids, trafficking och droger.

DET ÄR LÄTT ATT tappa hoppet när man läser om situationen för befolkningen, men Svenska Bibelsällskapet vill vara med och stödja de lokala burmesiska kollegorna så att de kan bidra till en förändring. Välkommen med i det arbetet, och be gärna om beskydd för översättarna och deras familjer! För att vara bibelöversät-

tare krävs mod att verka i den här miljön då landet till största delen är buddistiskt och kristendomen inte ses med blida ögon. Man måste vara språkkunnig och förstå den kultur som man ska skriva för, och man behöver tid och kompetens för just bibelöversättning. Översättarna investerar sina liv i arbetet.

DE FÖRSTA bibelöversättarna i Burma var kristna missionärer, men de tvingades fly när militären tog över makten på sextioalet. Trots det växer antalet kristna och små lokala församlingar bildas hela tiden. Behovet av bibelöversättningar är akut. Som det är nu tvingas gudstjänstdeltagare att lyssna på bibeltexterna på ett grannspråk – i bästa fall.

// MAGNUS WINGÅRD

Gåvor: Bg 900-62 63 eller Swish 123 900 62 63

Översättningskonsulten Esteban Woth fortbildar bibelöversättarna Eh Tha Gay, Nang Sawm Piang och Ze Wang vars utbildning vi bidrar till. Ze Wang till höger är redan involverad i flera översättningar.

FOTO: KHOI LAM THANG

FOTO: KHOI LAM THANG

Gebaöversättarna får hjälp av en "Translation Officer" som går igenom texterna och föreslår olika strategier.

Haile-Eyesus Engdashet diskuterar med bibelredaktören Cherinet Abebe hur den slutliga uppställningen av noterna ska se ut i den nya amhariska studiebibeln.

Studiebibel knäcker svåra nötter

Etiopiens bibelsällskap är en av de äldsta organisationerna i Etiopien och har mer än 110 anställda på huvudkontor och filialer. Bibelarbetet är uppskattat bland kristna som nu får en bibel med förklaringar och noter.

NU PÅGÅR ETT omfattande och tålamodsprovande översättningsarbete med en studiebibel på amhariska. Översättarteamet sitter på huvudkontoret i Addis Abeba, vilket är värdefullt för dem. Det gör det enkelt att få hjälp och rådgivning från övriga medarbetare inom bibelsällskapet när kniviga frågor uppstår.

Haile-Eyesus Engdashet är översättningskonsult och ansvarar för arbetet.

Översättningskonsulten Haile-Eyesus Engdashet är engagerad i den nya etiopiska studiebibeln. Han hör till United Bible Societies globala missionsteam.

Han verkar även inom det globala missionsteamet för United Bible Societies (UBS). Haile-Eyesus berättar om den nya studiebibeln som snart ska vara klar för publicering. Förväntningarna är skyhöga. Studiebibeln ska bli till hjälp

för både präster och allmänhet att förstå och ta till sig Bibelns budskap.

VARFÖR ÄR DEN här utgåvan av Bibeln så viktig?

– Den amhariska bibelöversättningen från 1962 är den mest populära och spridda Bibeln i Etiopien. Den använder en akademiskt hög nivå av det amhariska språket, och själva översättningen följer noggrant de ursprungliga textspråken hebreiska och grekiska. Därför används också uttryck från hebreiskan och grekiskan vad gäller språklig struktur, fauna och flora och annat.

Det gör det lite knepigare för den etiopiska läsaren att tolka texternas budskap. Den amhariska studiebibeln blir en viktig hjälpreda för bibelläsarna att bättre förstå texten genom att ge information om språkliga, kulturella, historiska, geografiska och i vissa fall teologiska problem.

DET TALAS FLERA språk i Etiopien, vilken position har amhariskan?

– Ja, Etiopien är ett flerspråkigt land, det talas nästan 80 språk. Amhariskan är det mest utvecklade språket och har störst spridning. Det talas av nästan 40 miljoner människor. 20 miljoner har det som första språk.

– De flesta etiopier är kristna med indelningen 43 procent ortodoxa och 18 procent protestanter. Knappt en procent är katoliker. Alla använder amhariska, och majoriteten av kyrkorna efterfrågar en gemensam studiebibel. Det har lett till att vi har medarbetare engagerade från alla samfund.

VILKA ÄR BEHOVEN hos målgrupperna för studiebibeln?

– I ett land med lång kristen tradition har de etiopiska kristna känt till Bibeln under de senaste 1 600 åren. Folket tror utan att vackla och tillber Herren. Ändå är vanan och kulturen att läsa Bibeln inte särskilt djupt rotad. Det finns många kristna som äger en bibel, men få läser den. En av anledningarna till denna mot-

sägelse, att ha en bibel men inte bruka den, är att bibeltexten kräver en hel del av läsaren. Extra noter som hjälper läsaren att förstå texterna och som förklarar viktiga bibliska termer av språklig, kulturell och historisk natur stärker tron och läslusten har vi märkt.

– Det är avgörande för den fortsatta utbredningen av kristendomen i Etiopien att också ha bibelkunskap! Här fyller den nya studiebibeln en väsentlig funktion.

HUR HAR utmaningarna sett ut för översättarna?

– Vid varje skede av projektet har det varit en utmaning att hitta rätt personal med kompetens och erfarenhet av att arbeta med bibelförklaringar och noter. Projektet är nu i sin sista fas, vilken kan ta två eller tre år. Hittills har nyckelord och fraser identifierats, och noterna för alla nyckelord i hela studiebibeln är förberedda. För närvarande är vi engagerade i utvärdering, redigering, omskrivning och organisering av noterna.

– De utmaningar vi står inför på detta stadium är att undvika motsägelsefulla och duplicerade anteckningar, att begränsa alla noter ner till de mest väsentliga, och att göra

Ortodoxa kyrkan kommer också att använda den nya studiebibeln. Här sjunger prästerna en hymn under en festival.

dem lättillgängliga och begripliga för läsarna.

– Alla översättare har haft tillförsikt inför projektet. De betraktar också arbetet som vidareutbildning där de får mycket djupare kunskaper än vad de teologiska högskolorna kunnat erbjuda. De breddar sina perspektiv genom att samarbeta med kollegor från andra kyrkor. De utvecklas tack vare sin ekumeniska gemenskap.

VAD DRIVER DEM att kämpa vidare?

– Den drivkraft som alltid manar dem att sträva vidare,

oavsett hur utmanande uppgiften än kan vara, är det faktum att de ser uppdraget som ett kall. Arbetet är en helhjärtad mission att tjäna Herren. Det är det mest glädjande de kan tänka sig!

HUR KOMMER NI att få bibel-läsarna att använda den nya bibelutgåvan?

– Projektet genomförs med erkännande av de tre konfessionella kyrkorna i Etiopien. När projektet är slut och studiebibeln publiceras ser vi till att kyrkorna engagerar läsare genom sina olika

kanaler som söndagsskolor, bibelstudiegrupper, teologiska högskolor och så vidare. Alla församlingsledare ska delta i aktiviteterna.

VAD TÄNKER DU om kopplingen mellan oss i Sverige och er i Etiopien?

– Vi är bröder och systrar i Kristus som delar samma bibeluppdrag. Vi får hjälpas åt att göra Bibeln tillgänglig tillsammans. Dessutom har Sverige och Etiopien en mycket lång gemensam historia. För 160 år sedan kom de första missionärerna. De var från Sverige och EFS. De var pionjärer och översatte bland annat Bibeln till språket oromo. De befann sig i Massawa som då tillhörde Etiopien men nu hör till Eritrea.

I dag är Mekane Yesus-kyrkan världens största lutherska kyrka som själva kan sända missionärer till platser som Sydsudan och Indien och muslimska närliggande länder.

// LOTTA RING

Gåvor: Bg 900-62 63 eller Swish 123 900 62 63

Bibelöversättarna Zekarias Debebe, Nebiya Elias och Dawit Asfaw har alla olika kyrklig bakgrund, men samarbetar kring den kommande amhariska Bibeln. Exempelsidan på hur texterna kan se ut är från Johannesevangeliet.

GENUIN STRUKTUR

viktig när Bibeln översätts till minoritetsspråk och svenska

Att Svenska Bibelsällskapet förvaltar arvet efter Bibelkommissionens arbete med Bibeln 2000 är väl känt. Likaså är det många som vet att Bibelsällskapet samlar in pengar till United Bible Societies (UBS), som vi är en del av och genom vilka vi bidrar till översättningar av Bibeln till många språk runtom vår värld.

När Bibelsällskapet fyllde 200 år 2015 publicerades en provöversättning av Lukasevangeliet 9–19 och Galaterbrevet. Det var den första översättningen till svenska i sällskapets egen regi. Men det är viktigt att inte glömma bort att det hela tiden pågår översättningsverksamhet i vårt land.

I SVERIGE FINNS det flera officiella minoritetsspråk. Flera av språken har talats inom Sveriges gränser i långa tider. Samiska talades i Sverige innan svenskan utvecklades och etablerades. Samerna är Europas enda urfolk. Deras rättigheter som urfolk är reglerade i FN-stadgan.

Från Bottenviken, genom Tornedalen och ända upp till Ishavet har samiska,

finska och svenska samt nordnorska dialekter mötts och påverkat varandra under flera hundra år. Ett resultat av detta är meänkieli eller tornedalsfinska, som sedan millennieskiftet räknas som ett eget minoritetsspråk i Sverige.

BIBELSÄLLSKAPEN I FINLAND, Norge och Sverige samarbetar sedan lång tid tillbaka kring en översättning av Bibeln till nordsamiska. Detta projekt är nu i det närmaste slutfört. Det handlar om en nordsamisk helbibel (GT och NT), som snart kan ersätta den gamla översättningen från 1895. Den hade brister redan då den publicerades, eftersom språket var allför påverkat av norsk ordföljd och främmande ord.

Prioriteringen i den nya översättningen har varit att det samiska språket ska vara genuint och naturligt, vilket har inneburit att översättningen har gjorts av modersmålstalare i nära samarbete med forskare i samiska språk.

Om knappt ett år, närmare bestämt 23–25 augusti 2019, kommer denna översättning att under högtidliga former lanseras i Kautokeino (Nordnorge). Det är

helt naturligt att det officiella mottagandet sker i de delar av Sápmi som ligger norr om polcirkeln.

I HÄRJEDALEN OCH UPP mot södra Lappland talas sydsamiska. I Norge förekommer sydsamiskan i områdena söder och norr om Trondheim. De sydsamiska modersmålstalarna är betydligt färre än nordsamerna. Därför är revitalisering av språket högprioriterat. Det handlar om att vidta åtgärder som bidrar till att människor kan återerövra sitt språk. I det sammanhanget är **3** Nordska och Svenska Bibelsällskapet översättningsprojekt synnerligen viktigt. Samarbete med språkråden i Norge och Sverige gör att nya ord med en genuin samisk struktur vid behov kan skapas.

Under hösten 2018 publiceras en sydsamisk bibel innehållande samtliga bibeltexter som används i Norska respektive Svenska kyrkan. Urvalet texter kommer dock i biblisk ordning, vilket gör att den

Samiska högskolan i Kautokeino, där föreläsningar och seminarier kommer att anordnas vid lanseringen av den nordsamiska helbibeln i augusti 2019.

Stiftsadjunkt Ritva Seppälä och nestorn Bengt Pohjanen fokuserar på grundtexten i arbetet med bibelöversättningen till meänkieli.

Bibeltexten i fokus. Slutgranskning av den nordsamiska bibeltexten med samisk expertis i form av professor Ole Henrik Magga och Berit Frøydis Svineng Johnsen.

FOTON: MIKAEL WINNINGE

kan användas som en bibel, även om den inte är fullständig.

DET TREDJE OFFICIELLA samiska språket (eller varieteten) i Sverige är lulesamiska. Språket talas i Luleå älvdal med omkringliggande områden. I Sverige är Jokkmokk centrum för lulesamiskan.

På andra sidan kölen, i Norge, är det trakterna kring Tysfjord som är lulesamiskans kärnområde. 2003 publicerades Nya testamentet, exakt 100 år efter den första översättningen. Sedan 2016 pågår för första gången en översättning av Gamla testamentet till lulesamiska. Projektet leds av Svenska Bibelsällskapet men sker i nära samarbete med Norska Bibelsällskapet.

Förhoppningen är att inom loppet av ett decennium kunna översätta hela GT. Lulesamiskan är inte lika hotad som sydsamiskan, men behoven av revitalisering är stora.

I tillägg till den grundläggande målsättningen att översätta Bibeln bidrar bibelsällskapen till att värna och stärka minoritetsspråken, vilket är ett konkret uttryck för medmänsklig kärlek och ett bidrag till en pågående försoningsprocess.

TILLSAMMANS MED Luleå stift och Svenska kyrkan på nationell nivå är Svenska Bibelsällskapet involverat i ett ”förprojekt”, där förutsättningarna för en översättning av hela Nya testamentet och delar av det Gamla till meänkieli prövas i praktiken.

Flertalet översättare finns i Tornedalen, några av dem kan grekiska och hebreiska och samtliga har fått utbildning i data-programmet Paratext, som UBS ständigt utvecklar och Bibelsällskapet numera använder sig av.

FÖR ETT PAR ÅR sedan tog Myndigheten för tillgängliga medel (MTM) initiativ till en översättning av Nya testamentet till lättare svenska. Översättningen kommer att ges ut under hösten av LL-förlaget, som ägs av MTM. Hanna Wallsten kontrakterades som översättare. Hon fick i uppdrag att utgå från Bibeln 2000 i sitt arbete. På grund av detta kopplades Bibelsällskapet in i ett tidigt skede. Det framgick nämligen snart att en noggrann exegetisk kontroll av arbetet var nödvändig.

En särskild utmaning var det uppenbara behovet av förkortning, samtidigt som alla verser behövde vara med, för att

det skulle kunna betraktas som en riktig bibel. Exegeten Mikael Tellbe kontrakterades av Bibelsällskapet för att arbeta i nära kontakt med Wallsten. På slutet har formgivningen haft en avgörande roll, eftersom den bidrar till att göra texten lättläst.

Om ett par år kan det också bli aktuellt att medverka till översättning av Bibeln till teckenspråk. Ett antal sonderande överläggningar har ägt rum. Till saken hör att UBS också håller på att utveckla digitala metoder som kommer att underlätta ett sådant arbete och dessutom göra det mer ekonomiskt hanterligt.

Inom kort kommer Svenska Bibelsällskapet att påbörja ett nytt provöversättningsprojekt. Till en början handlar det om att översätta Markusevangeliet, Filipperbrevet och Första Johannesbrevet till svenska. Ambitionen är att pröva ut en ny modell för översättning av Bibeln. Dels kommer Paratext att användas, dels kommer en redaktionskommitté att fortlöpan- de ha den sammanhållande funktionen. Till fler detaljer om detta projekt får jag emellertid återkomma längre fram.

// MIKAEL WINNINGE
BIBELSÄLLSKAPETS ÖVERSÄTTNINGSDIREKTOR

MODERN SPRÅK VÄCKER HOPP

Ungdomar och studenter hör till målgruppen för den nya kroatiska bibelöversättningen. Många har inte läst Bibeln tidigare, men i modern språkdräkt kan berättelserna få genomslag. Om språket är gammalmodigt skapas distans.

FOTO: ANDREA RHODES

I Kroatien görs en ny översättning med syfte att föra bibeltexterna in i modern tid, in i människors liv. Bibeln kan även bidra till ett helande av en konfliktdrabbad nation.

VARFÖR GÖR NI den här översättningen?

– Kroatiens bibelsällskap grundades år 1995 efter Jugoslaviens fall. Vid denna tidpunkt blev en ny kroatisk bibelöversättning vårt viktigaste projekt och det vi främst ville prioritera.

– Alla kyrkor har bett om en ny översättning, och nu är de väldigt angelägna om att se arbetet komma i mål. Vi har känt deras stöd under hela processen. Det här kommer att vara den första interkonfessionella bibelversion som blir tillgänglig på kroatiska, och den första översättningen gjord från originalspråket!

– Den äldre bibelöversättning på kroatiska som används i dag gjordes före andra världskriget. Sedan dess har språket

förändrats väsentligt, och det är en av de främsta orsakerna till att längtan efter en bibel på nutida kroatiska är så stor.

– Kroatien är till 90 procent ett kristet land, men tyvärr är det bara på papperet. Efter kommunismens fall har landet blivit hårt sekulariserat. För att kunna nå människor behöver vi desperat en bra och modern bibel. Vi har stora förhoppningar om att väcka ett djupgående bibelengagemang. Bibeln måste kännas relevant igen.

HUR SER ERT sammanhang ut?

– Kroatien blev nyligen medlem i EU, men det kom slag i slag med en global recession. Kroatien har haft den längsta lågkonjunkturen bland alla EU-länder. Folk börjar tro att situationen är permanent. Nu är Kroatien det näst fattigaste landet i EU och levnadsstandarden är ungefär samma som omkring 1985. Kroatiens familjer kan knappt överleva på sina inkomster. Konsekvenserna blir att många

unga människor lämnar landet och flyttar till Västeuropa eller ännu längre bort för att få bättre liv.

– Vi driver och organiserar även bibelarbete i Bosnien-Hercegovina som tyvärr befinner sig på en ekonomisk och politisk bottennivå. Faktum är att hela Balkan fortfarande lever i historien, och nationalismen flödar ...

– I känsliga konfliktområden arbetar vi med att öka samarbetet mellan olika grupperingar. Bibelsällskapet blir en plats för interkonfessionella möten. Både Kroatien och Bosnien-Hercegovina är mycket konservativa länder med en dominerande katolsk och ortodox majoritet bland kristna. Bibelsällskapet har även stöttat olika protestantiska samfund så att de ska överleva och utvecklas. Kyrkorna

30

PERSONER ARBETAR MED DEN NYA KROATISKA BIBELN

förväntar sig att bibelsällskapet fortsätter att vara en samlande och stärkande hand.

VILKA BEHOV SER ni hos bibelläsarna?

– Det finns stor efterfrågan på en modern och funktionell översättning av Bibeln, både i Kroatien och i en ganska stor kroatisk diaspora över hela världen.

– Vår egen ambition är att förändra trenderna från stark sekularisering till ett mer bibelreflekterande samhälle. Den nya bibelutgåvan som vi arbetar med är grundläggande för uppdraget att göra Bibeln känd och tjäna kyrkorna i Kroatien så att de kan öka engagemanget.

VAD UTMANAR översättarna?

– Vi har ett ganska stort team av översättare, totalt 30 personer, men nästan alla måste också ha tjänster som professorer på fakulteterna. Att hitta kvalitetstid för översättningsarbetet och att samordna insatserna med de andra kollegorna är

den största utmaningen för våra översättare och redaktörer.

– Samtidigt ser översättarna sin uppgift snarare som ett kall än som ett jobb. I ett litet land som Kroatien sker en nyöversättning av Bibeln väldigt sällan. Det gör det ännu viktigare att tillhandahålla den bästa kvaliteten nu. Vi måste tänka på framtidens bibelläsare!

HUR SKA NI SKAPA intresse kring den nya översättningen?

– Tillsammans med olika kyrkor kommer vi att lansera Bibeln bland allmänheten via alla kanaler som står till buds. Vi förväntar oss att efter några år ska den största delen av den kroatiska befolkningen (4,3 miljoner) ha nåtts med den nya översättningen. Den ska finnas i folks medvetande och vara lättillgänglig.

Damir Lipovšek är generalsekreterare för bibelsällskapet i Kroatien. Snart får han en ny bibelöversättning att sprida vidare till folket.

VARFÖR ÄR DET viktigt att ni får ekonomiskt stöd från Sverige?

– Det råder utbredd fattigdom i Kroatien. De flesta familjer kämpar för livets nödtröskel. Fattigdom gör att det är svårt att driva lokala insamlingar.

– Utan hjälp från andra kommer vi inte att kunna slutföra vår nya bibelöversättning, och den är avgörande för vår verksamhet och vårt uppdrag att dela Bibeln vidare. Tack för att ni bryr er om oss!

// LOTTA RING

Gåvor: Bg 900-62 63 Swish 123 900 62 63

Bozo Lujic och översättarteamet kämpar för att bli klara med den nya interkonfessionella kroatiska bibelöversättningen.

Jeremias budskap

Dr Bozo Lujic, franciskan och professor i hebreiska och Gamla testamentet vid universitetet i Zagreb är ledare för översättarteamet som håller på att slutföra den nya kroatiska bibelöversättningen. Här delar han sina erfarenheter från krigsåren på Balkan och förklarar varför Jeremias bok känns särskilt viktig för honom.

Bozo Lujic är ledare för det kroatiska översättarteamet och översätter själv Jeremia och Jona.

JAG FÖDDES I Bosnien. Efter många års studier, även i Rom och Jerusalem, återvände jag till den bosniska huvudstaden Sarajevo för att undervisa på en franciskansk högskola. Skolans campus, där jag och de andra franciskanska bröderna och nunnorna bodde, låg i ett serbiskt område.

Vi kom mycket bra överens med våra serbiska grannar. Vi blev goda vänner med mannen från vilken vi köpt marken för skolbygget. Vi hjälpte hans son till högre studier och släktingar till honom fick medicin till

en dotter med leukemi. Men så började kriget. I april 1992 omringade den jugoslaviska armén staden. De sympatiserade med serberna. Inom kort blev vi avskurna från resten av Sarajevo. Våld och dödande pågick överallt. Serberna skickade dock en delegation till oss för att säga att vi inte behövde vara rädda, trots att vi var kroater, eftersom vi hade varit tillmötesgående.

VI LYCKADES sända hem våra studenter, men vi lärare stan-

nade. Vi var de sista icke-serberna i området. Muslimerna och alla andra hade skickats bort. En dag stormade serbiska soldater in på skolan och låste in oss i källaren. Vi hade ingen aning om vad som skulle ske med oss. Det enda positiva var att precis när soldaterna anlände tog jag emot ett telefonsamtal från den andra franciskanska skolan i Sarajevo, så de hann bli medvetna om vår kritiska situation.

DE GJORDE omedelbart vårt fall känt för För-enta nationerna, och påtryckningar gjordes för att vi skulle bli frisläppta.

Efter 40 timmar i total ovisshet fick vi komma ut. Vi lämnade snabbt staden med några få ägodelar. Jag förlorade nästan allt. Men det som sårade mig på djupet var att de serber som vi bodde bland och blivit vänner med inte hade varnat oss. Mannen och hans son hade varit bland dem som pekade med pistoler mot oss.

Men jag blev inte bitter. När jag återvände i slutet av kriget

gick jag också och hälsade på mannen en stund.

När jag kontrollerade skolbyggnaden var den skadad och pansarvagnar stod parkerade inuti. Alla tillhörigheter hade försvunnit, utom en enda målning som var min. Ingen kunde förklara varför just det här objektet hade lämnats.

Målningen föreställde Jeremia, en tavla som jag hade köpt med pengar från min doktorsavhandling om Jeremia. Motivet visade profeten med händerna riktade uppåt

medan han förutspådde ondska. Att hitta denna målning i den förstörda byggnaden var en kraftfull upplevelse. Jeremias budskap är att ondskan kan övervinnas på två sätt: genom att människor ändrar sig och sitt beteende, och genom kärlek, inte hat. Jeremia ser hopp och ljus, även i de mörkaste situationerna. Jag är väldigt glad över att få översätta Jeremias bok i den nya kroatiska Bibeln eftersom budskapet är så relevant för vår nation.

// BEARBETNING LR

FOTO: RUBEN TIMMAN

Få koll på bibelsiffrorna!

Enligt bibelstatistiken för 2017 finns hela Bibeln översatt till 674 språk. Det är en ökning med 26 språk jämfört med året innan. Det innebär att nära 5,4 miljarder människor i dag har tillgång till både Gamla och Nya testamentet på ett språk de förstår.

United Bible Societies (UBS) med sina 149 nationella bibelsällskap världen över har bidragit till att 55 olika bibelöversättningsprojekt på 49 olika språk kom i mål 2018. Dessa språk talas av 580 miljoner människor. 20 av språken har fått bibelöversättningar för första gången, varav sju är helbiblar, fyra Nya testamenten och nio utvalda bibeldelar. 14 miljoner människor får alltså premiärläsa bibeltexter på modersmålet.

För närvarande finns 7 079 språk i världen. Dessa talas av 7,6 miljarder människor. Endast 674 av språken har som nämnts hela Bibeln översatt. Men dessa 674 språk talas av 71 procent av jordens befolkning – tecken på att bibelarbetet ändå går framåt och når allt fler. Ytterligare 631 miljoner människor har tillgång till Nya testamentet på 1 515 språk. 406 miljoner människor har tillgång till några delar av Bibeln. Sammanställningen visar att kvar finns 209 miljoner människor som lämnas utan någon del av Bibeln översatt till deras modersmål. Antalet språk utan bibeltillgång är 3 773. Målet är att alla ska ha tillgång till hela Bibeln. 400 översättningsprojekt pågår inom UBS. // LR

Materialtips

Börja gärna fundera redan nu på vad du kan göra i din församling när det är *Bibels dag 20 januari 2019!* Bibelsällskapet har material som fungerar fint för utdelning i samband med bibelvenemang. Gå in på bibelbutik.se och sök på "församlingsarbete" och gör din beställning, eller välkommen att ringa 018-18 63 39 till butiken.

"Vänliga ord är som honung - smakar sött och gör kroppen frisk."

Ordspråksboken 16:24

Pionjärdags

Bibeläventyret söker samarbetsförsamlingar – särskilt i Göteborg, Malmö och Uppsala! Där finns många barn, men det görs få Bibeläventyr.

Bor du i något av områdena, prata med din församling om vad vi kan göra tillsammans! En bra start är en Bibeläventyrsgudstjänst där vi både ger smakprov på vad Bibeläventyret är och ger en översikt över Bibelns berättelser.

Om det redan finns kunskap och intresse erbjuder vi prova på-bibeläventyr i skolorna i princip gratis. Dit inbjuds församlingar att skicka representanter som får se hur pedagogiken går till.

Vi hoppas att både församlingarna och skolorna får upp ögonen för hur mycket barnen lär sig i Bibeläventyret, och hur roligt de tycker att det är.

Då blir det naturligt att församlingarna utbildar egna Bibeläventyrsinstruktörer som kan hjälpa skolorna med Bibeläventyr i fortsättningen.

Hör av dig till Andreas Hultsten! Tfn 018-18 63 32

Jag önskar information eller material:

- Jag vill bli stödmedlem i Bibelsällskapet för
 - 200:- per år, eller 1 500:-, livslångt medlemskap
- Jag önskar läsplanen Bibelläsning & Bön 2018
- Jag vill få tidningen Bibel 4 ggr/år
- Jag vill bli fast givare varje månad via autogiro
- Jag beställer folder om Bibeläventyret, antal: _____
- Jag önskar beställningsblad för gåvogram för högtid/minne
- Jag önskar information kring att skriva testamente
- Jag beställer bibelkuriosahäftet Smaka och se, antal: _____
- Jag beställer bibeltexthäftet Räkna stjärnorna, antal: _____

Klipp ut och sänd talongen till:
Bibelsällskapet, Box 1235
751 42 Uppsala

Namn _____
Adress _____
Postnr. _____ Ort _____
Tel _____ Mob _____
Mejl _____

Här kan du beställa material från Bibelbutiken.se

1 **Årets julkort**
Framtaget av Svenska Bibelsällskapet och Bibelbutiken. Målning av Marcello Corti. 185 x 132 mm, altarpåmålning, guldfoliering. Julevangeliet från Lukas 2. Plats att skriva hälsning på baksidan.
Best nr 864

1-24 10 kr / st
25-99 8 kr / st
100 eller fler 6 kr / st

2 **Kuvert**
Vita kuvert säljes separat, 1 kr / st
Best nr 866

Vi är en liten butik med stort ❤️ för Bibeln

Se hela vårt sortiment på:
www.bibelbutiken.se

butik@bibeln.se 018-18 63 30

6 **Flisan och orättvisan**
Linda Palm och Jonas Olsson
Lekfullt lärande om hur vi är och gör mot varandra
Pris: 89 kr
Best nr: 2375

7 **The Star**
DVD
Julevangeliet utifrån djurens berättelse. Spännande och välgjord, sevärd. Från 7 år.
Pris: 169 kr
Best nr: 2371

8 **Sju steg i kristen tro**
Jonas Lindberg
För dig som är nyfiken eller vill lära dig mer om kristen tro.
Pris: 139 kr
Best nr: 2377

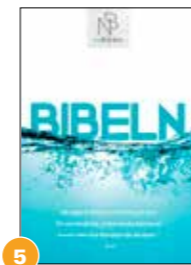
9 **Ökad livsglädje genom tacksamhet**
Patricia Tudor-Sandahl
Praktisk och vägledande bok om att ta vara på livet.
Pris: 210 kr
Best nr: 2378

3 **I väntan på återkomsten**
Leif Carlsson
Thessalonikerbrev
Reflektion, relevans och tillämpning.
Pris: 269 kr
Best nr: 2376

4 **Göm mig i dina vingars skugga**
Erik Tilling
Andaktsbok utifrån sångtexterna. CD med sångerna medföljer.
Pris: 210 kr
Best nr: 2380

5 **nuBibeln**
Paperback
En ny översättning som är trogen grundtexten på ett språk som talas av människor idag.
Pris: 189 kr
Best nr: 2372

FOTO: ROBERT RUSSEL

Hjärtevärmare på Kuba

Under flera år har vi stöttat bibelimporten till Kuba, och i juni hade jag förmånen att få åka dit. Dels var jag med och jubileumsfirade att Kubas kyrkor via import försetts med en miljon biblar (nästa mål är elva miljoner till hela Kuba), dels fick jag träffa bibelkollegor från 100 nationer för fortbildning och samtal.

Under några dagar bodde vi i Varadero. På hotellet blev jag på stapplande spanska vän med städerskan Marilyn, en bedårande liten kvinna som gjorde sitt bästa för att jag skulle ha det bra.

Det spred sig på hotellet att vi var bibelfolk, och hotellpersonalen började be om biblar. Jag kunde ge bort en bibel till en ledare på barnklubben, men när Marilyn sista dagen frågade efter en bibel var alla biblar på spanska slut. Hon blev så ledsen att jag kände att "så här kan vi ju inte skiljas åt".

Jag började leta. När jag efter en stunds fåfängt bibeljagande berättade om Marilyn för Alain Montano, ledaren för bibelkommissionen på Kuba, fick jag ta det sista exemplar han haft med sig av den fina studiebibeln från miljonjubileet.

Jag spang tillbaka till Marilyn och ropade: "Titta, titta Marilyn vad jag fann till dig!"

Hon flög om halsen på mig och ropade att hon älskade mig. Hon föll ner på knä och kramade om mina lår och snyftade in i min kjol. Hon reste sig igen och tackade mig, kramade mig och kramade sin nya fina bibel. Vid det laget grät jag också. Hennes glädje var bland det vackraste jag varit med om.

Det känns gott att årets julinsamling kommer att gå till biblar till alla dem på Kuba som längtar efter en egen bibel. Biblarna är sannerligen välkomna. // **LOTTA RING**

Olika sätt att ge en gåva till Bibelsällskapets arbete.

BG 900 62 63
PG 90 06 26-3

KOLLEKT
Kontakta Lotta Ring för info om ändamål.

AUTOGIRO
Bästa formen för givande. Beställ talong för avtal på 018-18 63 30 eller info@bibeln.se

TESTAMENTE
Beställ folder med tips och råd.

SWISH
123 900 62 63

ONLINE
Skänk en gåva via bibelbutiken.se

Kalender

5-6 oktober
Bibelfestival på Örebro Missionskola. "Den stora berättelsen" är temat. // I Bibeln möter vi en berättelse som inkluderar hela våra liv. Från skapelsen och syndafallet får vi följa Guds handlande med världen, och på Bibelns sista sidor blickar vi in i historiens magnifika avslutning – en ny himmel och en ny jord.

Kom och få nya perspektiv på Bibeln! Förutom storsamlingar blir det seminarier, teotalks, nattvardsfirande, workshops och konserter. Läs mer på www.bibelnidag.org/start-festival

11 oktober
Kulturkväll om bibelläsning med Anders Blåberg, Linköpings Missionskyrka kl 19-21.

27-28 oktober
Anders Blåberg medverkar vid bibelhelg i Finspångs Missionskyrka.

24-25 november
Anders Blåberg medverkar vid bibelhelg i Nybro Missionskyrka.

21-24 januari 2019
Utbildning till bibeläventyrare i GT, Karlskoga folkhögskola. Se ytterligare instruktörskurser på bibelavenyret.se

Liten påminnelse inför julen
Glöm inte att beställa hem julgåvobrev som du fyller i själv. Du ger valfri gåva via Swish eller bankgiro. Beställ via e-post lotta@bibeln.se eller ring 018-18 63 30.

Ja tack, jag beställer följande:

Nyheter

- 1 Julkort, antal: _____
- 2 Kuvert, antal: _____
- 3 I väntan på återkomsten
- 4 Göm mig i dina vingars ...
- 5 nuBibeln
- 6 Flisan och orättvisan
- 7 The Star, DVD
- 8 Sju steg i kristen tro
- 9 Ökad livsglädje genom tacksamhet

Jag vill bidra till bibelarbetet med en gåva
 50 kronor Valfritt belopp _____

Klipp ut och sänd talongen till:
Bibelsällskapet, Box 1235
751 42 Uppsala

Namn _____
Adress _____
Postnr _____ Ort _____
Tel _____ Mob _____
Mejl _____

Fraktkostnad och expeditonsavgift 60 kr tillkommer. Reservation för slutförsäljning. Talongen giltig till 2018-12-30
Du kan även beställa på www.bibelbutiken.se där du får lägre fraktkostnad

FOTO: OLOF BRANDT

Bibeläventyret under luppen

Den positiva responsen från barnen och deras nyfikenhet ger ständigt ny inspiration till Bibeläventyrets instruktörer – bibeläventyrarna. Nu kommer ny återkoppling från oväntat håll. Professor Lars Naeslund har tittat närmare på pedagogiken och skulle gärna forska mer i ämnet.

BIBELSÄLLSKAPET VILL KUNNA erbjuda Bibeläventyret till alla klasser i årskurs 4 och 5. Bibeläventyret som läromedel behöver därför följa skollagens krav på att ”utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet” och ”vara ickekonfessionell”. För att få hjälp med detta har Bibeläventyret ett vetenskapligt råd som fungerar både granskande och rådgivande. Ledamöterna har hög kompetens inom lärarutbildning och bibelforskning.

EN ANNAN VÄLKOMMEN hjälp kommer just nu från Lars Naeslund, professor emeritus i pedagogik, legitimerad psykolog och teologistuderande. Tidigare var han lärarutbildare och skolforskare.

Naeslund har skrivit en uppsats om Bibeläventyret och hoppas kunna fortsätta att forska om metodiken, men behöver i sådana fall hitta forskningsmedel.

I uppsatsen undersöker Naeslund bland annat hur väl Bibeläventyret följer läroplanen och belyser vetenskapligt vilka pedagogiska arbetsätt som används.

Naeslund skriver att god pedagogik innehåller sex olika kvaliteter som alla

börjar på *F*, och han har också funnit dem i Bibeläventyret: Barnen lär sig *Fakta*, till exempel innehållet i de olika bibelberättelserna. *Förståelse* innebär att barnen uppfattar innebörden i en berättelse och ser samband som de kan redogöra för.

Barnens *Fantasi* kommer fram i olika dramer som barnen deltar i under Bibeläventyrets lektioner.

I dessa får barnen också visa sina

Färdigheter genom att praktiskt visa hur de tagit till sig fakta och samband. *Färdighetskunskap* svarar på frågan ”hur” något sker i relation till fakta och förståelse.

Naeslund ser att barnen har ett positivt *Förhållningssätt* till lektionerna med Bibeläventyret. Det sista steget är *Förtrogenhet*, vilket tar lång tid. Instruktörens förtrogenhet med Bibeln och lärarens förtrogenhet med barnen är viktiga ingredienser för att Bibeläventyret ska få genomslag och följas upp på ett bra sätt.

600

INSTRUKTÖRER/BIBELÄVENTYRARE FINNS I DAG,
3 400 FLER BEHÖVS

ATT BARNEN TYCKER att Bibeläventyret är roligt är viktigt för lärandet. Naeslund skriver: ”Den lektionsserie som besöktes genomsyrades påtagligt av att nytta och nöje förenades. Liksom på roliga timmen fanns en vuxen som gestaltade en berättelse, och elever som fick medverka med dramatiseringar och definierade roller och repliker. Skillnaderna är att dramatiseringarna finns i manus och boken/boksamlingen är världens mest spridda. Benämningen *Edutainment*, en kombination av bildning (education) och underhållning (entertainment), förefaller adekvat i sammanhanget, och den indikerar att det inte finns någon självklar motsättning mellan muntration och allvar. Dagens individualistiska och presensorienterade unga kanske rent av mår väl av ett koncept som så tydligt kombinerar aktivitet i gemenskap med berättelser som har djupa rötter.”

NAESLUNDS FORSKNING bygger hittills på genomgångna Bibeläventyr i ett fåtal klasser och på barnens tankar efteråt.

Mer forskning behövs, förslagsvis på Nya Testamentet-lektioner och i fler klasser där även lärarnas och instruktörernas erfarenheter och synpunkter kommer fram.

// ANDREAS HULTSTEN